

WIERZĘ W JEZUSA CHRYSZTUSA

Wykład 12

Ks. Mirosław Łanoszka

ODNAJDUJĄC JEZUSA CHRYSZTUSA W PSALMACH

**Uwielbiać wierność Boga,
która wypełnia się ostatecznie w Jezusie Chrystusie - Psalm 146**

Czy czasownik „uwielbiać”, który w tytule dzisiejszego wykładu został odniesiony do wierności Boga określa w jakiś sposób charakter Psalmu 146?

Psalm 146 otwiera zbiór pięciu hymnów, które tworzą ostatni blok modlitewnych tekstów Księgi Psalmów (Ps 146-150). Wszystkie te hymniczne utwory zaczynają się i kończą charakterystycznym wezwaniem „chwalmy Jahwe” (hebr. *hal'êlû-jāh*), którego grecka i łacińska forma „alleluja” weszła także do chrześcijańskiej liturgii. Zarówno aklamacja *hal'êlû-jāh*, jak i tytuł Psalterza - *T^hillîm* – pochodzą od hebrajskiego słowa *hālal*, które często pojawia się w hymnach, wyrażając istotę tej modlitewnej poezji, jaką jest uwielbienie i adoracja Boga¹. Próbując bardziej precyzyjnie określić formę literacką Psalmu 146 można powiedzieć, że ten religijny utwór jest pieśnią uwielbienia, którą wyśpiewuje jako dziękczynny hymn pojedynczy człowiek².

Czy możemy zatem wskazać istotne elementy, tworzące literacką strukturę Psalmu 146?

Ogólny schemat hymnicznych utworów Psalterza jest stosunkowo prosty. Najpierw psalmista wzywa do wielbienia Boga, a następnie podaje uzasadnienie tego wezwania, wymieniając Boże przymioty³. Zgodnie z tym Psalm 146 rozpoczyna się od zachęty do uwielbienia Boga (ww. 1-2), po czym nagle przechodzi do przestrogi, by nie pokładać ufności w ludziach (ww. 3-4), zapowiadając jednocześnie błogosławieństwo dla wszystkich, co swą nadzieję złożyli w Bogu (ww. 5-6b). W centralnej części Psalmu 146 psalmista wychwala zbawcze dzieła Boga, wymieniając pewne okoliczności, w których człowiek doświadcza Bożej pomocy (ww. 6c-9). W zakończeniu tego modlitewnego hymnu znajduje się podsumowanie tych wszystkich uwielbień oraz konkluzja, tworząc inkluzję z początkowymi wersektami psalmu (w. 1-2.10). Tak więc Psalm 146 oprócz wprowadzenia (ww. 1-2) i zakończenia (w. 10) tworzą trzy części (ww. 3-4; 5-6b; 6c-9), z których w ostatniej (ww. 6c-9) można wyodrębnić pod

¹ A. Tronina, *Teologia Psalmów. Wprowadzenie do lektury Psalterza*, Lublin 1995, s. 162.

² H.J. Kraus, *Psalms 60-150. A Continental Commentary* (tyt. oryg. *Psalmen, 2. Teilband, Psalmen 60-150*, tł. H.C. Oswald), Minneapolis 1993, s. 551.

³ C. Westermann, *Praise and lament in the Psalms* (z niem. tłum. K.R. Crim, R.N. Soulen), Atlanta (Ga) 1981, s. 122-123.

względem gramatycznym dwa fragmenty: jeden posługuje się imiesłowami, kiedy mówi o Bożym działaniu (ww. 6c-7b), natomiast drugi wskazuje wprost na podmiot tych czynności, używając Bożego imienia Jahwe (ww. 7c-9)⁴.

A zatem początek Psalmu 148 zaczyna się od wezwania do adoracji Boga.

Dwa początkowe wersety Psalmu 146 pełnią funkcję wprowadzenia do tego hymnu. Najpierw psalmista wzywa do chwaleń Boga, wołając „Alleluja!”. Hebrajskie sformułowanie *hal^elû-jāh* jest złożeniem czasownika *hillēl*, użytego w intensywnej koniugacji piel, która nadaje wypowiedzi ekspresywny ton oraz formy imienia własnego Boga Izraela – Jahwe - wyrażonej w, dołączonej na końcu tego zawołania, cząstce – *jāh*. Po tej liturgicznej aklamacji zaczyna się właściwy hymn. Teraz autor psalmu zachęca siebie do wielbienia Boga: „Uwielbiaj, duszo moja, PANA!” (w. 1). To wrywające się z głębi ludzkiego serca wołanie – „uwielbiaj” (hebr. *hal^elî*) - domaga się, by płynąca do Boga pochwalna pieśń angażowała całe ludzkie jestestwo, czyli całą jego duszę (hebr. *nepeš*). W wersecie drugim, zawierającym sformułowania charakterystyczne dla indywidualnej pieśni dziękczynnej⁵, psalmista wyraża pragnienie wielbienia Boga do końca swego życia: „Będę wielbił PANA przez całe me życie, będę grał memu Bogu, dopóki istnieje” (w. 2). Autor psalmu akcentuje w ten sposób osobistą relację z Bogiem, którego nazywa: „moim Bogiem” (hebr. *’ēlōhaj*). Takie samo wyznanie można znaleźć już w Psalmie 104: „Będę śpiewał PANU, jak długo żyć będę, będę grał memu Bogu, dopóki istnieje” (w. 33). Psalmista prowadząc wewnętrzny dialog z Bogiem zapewnia, że pragnie z całej duszy nieustannie wielbić (hebr. *’āhal^elā(h)*) „swego Boga” w „swoim jeszcze” (hebr. *b^e’ôdî*), czyli póki trwa jego życie⁶.

Czy to osobiste wyznanie psalmisty ma swoje dalsze rozwinięcie w kolejnych wersetach tego hymnu?

Po wprowadzeniu (ww. 1-2) psalmista nagle przechodzi do pouczającej przestrogi, którą adresuje do słuchaczy: „Nie polegajcie na władcach ani na synach ludzkich, bo nie mogą ocalić. Gdy duch ich opuści, powrócą do ziemi; tego dnia przepadną wszystkie ich zamiary” (ww. 3-4). Autor psalmu przestrzega, by nie pokładać nadziei w ludziach posiadających władzę, bogactwo i siłę. Ci ziemscy „władcy” zostali określani hebrajskim terminem *n^edîbîm*, którym teksty mądrościowe nazywano możnowładców, u których zubożała część izraelskiej społeczności szukała pomocy (Hi 12,21; Ps 107,40; 113,8). W tej sytuacji psalmista przypomina ubogim, chcącym znaleźć poczucie bezpieczeństwa w materialnych dobrach ludzi możliwych, że ci wielcy posiadacze także są kruchymi stworzeniami, które nie potrafią ocalić. Bezsilność i znikomość wszystkich pokładających ufność w dobrach tego świata dobrze wyraża inne określenie, jakie zostało użyte w tym kontekście, a mianowicie „syn ludzki” (hebr. *bēn ’ādām*). W celu zobrazowania powyższej myśli autor psalmu wykorzystał, znaną z biblijnego poematu o stworzeniu grą słów, *’ādām* oraz *’adāmā(h)*, by przypomnieć prawdę, że wszyscy synowie ludzcy muszą powrócić do „swojej ziemi” (Rdz 2,7), z której powstał, czyli umrzeć (Rdz 3,19), a wtedy zostaną udaremnione także ich plany⁷. Psalmista w dosadny sposób mówi, że człowiek nie znajdzie swojego prawdziwego szczęścia poza Bogiem, który jako jedyny naprawdę ocala, o czym przypomina podobnie sformułowana lekcja w Psalmie 118: „Lepiej się schronić u PANA, niż ufać człowiekowi. Lepiej się schronić u PANA niż ufać możnowładcom” (ww. 8-9).

⁴ A. Tronina, *Teologia Psalmów*, s. 165.

⁵ H.J. Kraus, *Psalms 60-150*, s. 552.

⁶ J.L. Vesco, *Le Psautier de David. Traduit et commenté*, II, Paris 2008, s. 1348.

⁷ R. Alter, *The Book of Psalms. A Translation with Commentary*, New York 2010, s. 503.

Psalmista wyraźnie przestrzega, by nie pokładać ufności w ludziach. Czy w takim razie w równie sugestywny sposób zachęca, by bezgranicznie zaufać Bogu?

Werset piąty Psalmu 146 zawiera absolutnie pozytywny przekaz. Dotychczasowa przestroga przechodzi bowiem w obietnicę szczęścia dla wszystkich szukających pomocy u Boga Jakuba: „Szczęśliwy ten, kogo wspomaga Bóg Jakuba, kto pokłada nadzieję w PANU, Bogu swoim” (w. 5). Każdego, kto szuka pomocy u Boga Jakuba psalmista nazywa „szczęśliwym” (hebr. *'ašrê*). Szczęście płynące z bezgranicznego zaufania Bogu otwiera drogę wiodącą do wielbienia Go, gdyż On jako jedyny ocala i zbawia. Użyte w tym wersecie określenie „Bóg Jakuba” (hebr. *'ēl ja 'āqōb*) nawiązuje do tradycji patriarchów, kiedy Boga nazywano „Bogiem ojców” (Rdz 31,5.29; 43,23; 46,3; 50,17). Jak okaże się w dalszej części tego hymnu ten Bóg, w przeciwieństwie do śmiertelnych potęg tego świata, posiada niczym nieograniczoną moc⁸.

Czy to już jest ten moment, w którym psalmista zaczyna uzasadniać swoje wezwanie, by uwielbiać Boga?

Psalmista najpierw wychwala Boga, który „stworzył niebo i ziemię, morze i wszystko, co w nich istnieje” (w. 6ab), wskazując w ten sposób na niczym nieograniczoną Bożą wszechmoc. Bóg, który powołał do istnienia wszechświat stanowi jedyną niewzruszoną fundament ufności dla człowieka szukającego szczęścia⁹. Obok stwórczej potęgi Boga autor psalmu wskazuje na niezmienną Bożą wierność, na której można bezpiecznie polegać: „On dochowuje wierności na wieki” (w. 6c). Wierność Boga (hebr. *'emet*), o której mówi psalmista stanowi centralny punkt tego hymnu¹⁰.

Skoro psalmista akcentuje wierność Boga warto przez chwilę zatrzymać się nad tą wyjątkową Bożą postawą.

Stary Testament ukazuje wierność jako jeden z najważniejszych przymiotów Boga, który wypływa z przymierza, jakie zawarł z Izraelem pod Synajem (Wj 24). Kiedy Bóg objawił się Mojżeszowi, przedstawił się jako: „miłosierny i litościwy, cierpliwy, bogaty w łaskę i wierność” (Wj 34,6). W biblijnych tekstach pojawia się określenie „Bóg wierny” (hebr. *'ēl 'emet*) (Ps 31,6; Jr 10,10; 2Krn 15,3), służące wyrażeniu wzajemnej relacji pomiędzy Bogiem i narodem wybranym: „będą moim ludem a ja będę ich Bogiem, w wierności i sprawiedliwości” (Za 8,8). Wierność Boga można dostrzec w Jego czynach, gdyż, jak wmówi psalmista: „Dzieła rąk Jego są trwałe (hebr. *'emet*) i sprawiedliwe” (Ps 111,7). Niezmiennosc Boga, pewność Jego obecności oraz Boża łaskawość, które objawiają się w różnego rodzaju próbach i doświadczeniach człowieka są przedmiotem nieustannego uwielbienia psalmisty: „Twojej sprawiedliwości nie ukryłem w mym sercu, głoszę Twoją zbawczą wierność, nie tałem Twojej wiernej łaskawości wobec wielkiego zgromadzenia” (Ps 40,11). W innym psalmie sama wierność Boga staje się obiektem adoracji: „A ja wielbić będę na lirze Twoją wierność Boże” (Ps 71,22), gdyż, jak uzasadnia inny psalmista: „potężna nad nami Jego łaska, a wierność PANA trwa na wieki! Alleluja!” (Ps 117,2)¹¹.

W takim razie nasuwa się pytanie, czy w samym 146 Psalmie znajdują się przykłady świadczące o wierności Boga?

Ponieważ Bóg będąc wierny zawartemu ze swoim ludem przymierzu nieustannie przychodzi mu z pomocą, dlatego też psalmista wymienia teraz zbawcze czyny Bożej potęgi (ww. 7-9). Autor Psalmu 146

⁸ H.J. Kraus, *Psalms 60-150*, s. 552.

⁹ S. Łach, *Księga Psalmów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, Poznań 1990, s. 580.

¹⁰ A. Tronina, *Teologia Psalmów*, s. 167.

¹¹ J.P. Prévost, *'Emet*, w *Le Monde de la Bible* 148 (2002), s. 68.

przechodzi od wielbienia Boga za stwórcze dzieło wszechświata do historii, w której także objawia się Boża moc wobec człowieka¹². Początkowe frazy hebrajskiego tekstu opisują Bożą aktywność przy pomocy imiesłowów (ww. 6c-7b). Najpierw psalmista wychwala Boga, który pomaga ofiarom wyzykiwanym przez, wymienianych już wcześniej (w. 3), możnowładców. Bóg „bierze w obronę pokrzywdzonych” (w. 7a), którym przywraca sprawiedliwość, wydając korzystny dla nich wyrok (hebr. *mišpāt*), co świadczy o Jego wierności (hebr. *'emet*)¹³. Na Bożą sprawiedliwość wskazują także dalsze czyny zbawcze. Autor psalmu przypomina, że sprawiedliwy Bóg „daje pokarm zgłodniałym” (w. 7b). Słowa psalmisty przywodzą na myśl troskę o Izraela, którego Bóg karmił zarówno podczas pustynnej wędrówki do ziemi obiecanej (Ps 107,5), jak i w czasie powrotu z babilońskiego wygnania (Iz 49,10). Bożą wierność i niezawodność działania potwierdza następne stwierdzenie psalmisty, że: „PAN uwalnia więźniów” (w. 7c). Począwszy od tego sformułowania hebrajski tekst wyraźnie określa podmiot zbawczych czynów, używając własnego imienia Boga Izraela – Jahwe („PAN”; ww. 7c-9). Boże działanie na korzyść zniewolonych można rozumieć zarówno dosłownie, jak i przenośnie, gdyż w równym stopniu dotyczy więzionych oraz wygnanych (Iz 42,7; 49,9; 61,1). Otwieranie przez Boga oczu niewidomym (w. 8a), o którym psalmista wspomina w dalszej kolejności także wiąże się z wyzwaniem przebywających na wygnaniu (Iz 42,7.16.18). W pierwszej pieśni o słudze Pana w Księdze Izajasza można przeczytać o misji posłańca, którego powołał Bóg, aby: „otworzył oczy niewidomym, więźniów wyprowadził z zamknięcia i uwolnił z lochu pogrążonych w ciemności” (Iz 42,7). Więzienie i ślepotą mogą w tym kontekście symbolizować wygnanie, a także wszystkie próby i doświadczenia, przez które przechodzi człowiek¹⁴.

Czy to już wszystkie okoliczności, w jakich Bóg przychodzi człowiekowi z pomocą, o których mówi psalmista?

Dobrodziejstwo Bożych działań zostało streszczone przez psalmistę w końcowym fragmencie centralnej części Psalmu 146: „PAN miłuje sprawiedliwych. PAN strzeże przybyszów, przygarnia sierotę i wdowę, lecz pokrzyżuje plany bezbożnych” (ww. 8c-9). Najpierw autor psalmu akcentuje, że Bóg kocha sprawiedliwych, a więc tych, którzy są blisko Niego, dzięki czemu postępują zgodnie z Jego przykazaniami (Ps 1,5-6). Następnie mówi o ludziach, których Bóg otacza szczególną opieką. Wymienia razem cudzoziemców, sieroty i wdowy, jako osoby najbardziej narażone na krzywdę ze strony możnowładców (Ps 94,6). Rzeczywistych i potencjalnych krzywdzicieli określa hebrajskim terminem *rēšā'im*, który opisuje ludzi buntujących się przeciwko Bogu. Psalmista w ten sposób piętnuje grzeszników świadomie łamiących nakazy Bożego prawa, które szczególnie chroniło pokrzywdzonych przez niesprawiedliwość społeczną¹⁵. Powtarzające się w biblijnej literaturze przykłady osób bezbronnych, którym odmawiano prawa do normalnego funkcjonowania w społeczności potrzebowały opieki, którą właśnie gwarantowało Boże prawo (Wj 20,20-23; Pwt 14,28-29).

Czyżby powracał motyw bezbożnych możnowładców, w których nie należy pokładać nadziei, jak przestrzegał już psalmista?

W zakończeniu centralnej części Psalmu 146 można dostrzec przeciwstawienie sprawiedliwych, których Bóg miłuje (w. 8c) grzesznikom, których plany z kolei niweczy (w. 9c). To negatywne zestawienie znamionuje biblijną poezję, gdzie drogi bezbożnych, w odróżnieniu od prostych i bezpiecznych ścieżek życia człowieka polegającego na Bogu, są przedstawiane jako pokrzywione, co w pewien spo-

¹² J.L. Vesco, *Le Psautier*, s. 1347.

¹³ A. Tronina, *Teologia Psalmów*, s. 168.

¹⁴ J.L. Vesco, *Le Psautier*, 1349.

¹⁵ A. Tronina, *Teologia Psalmów*, s. 168.

sób zapowiada ostateczny los złoczyńców¹⁶. Wymieniane dotychczas przez psalmistę zbawcze działania Boga, które są powodem wypowiedzianych przez niego uwielbień, składają się na rzeczywistość Bożego królestwa¹⁷, opiewanego w ostatnim wersecie Psalmu 146: „PAN króluje na wieki, twój Bóg Syjonie, z pokolenia na pokolenie. Alleluja!” (w. 10). Autor psalmu, akcentując trwałość Bożego królestwa, przywołuje obraz Boga Władcy, który pochodzi z dziękczynnej pieśni Mojżesza, sławiącej wielkie dzieła Boga, jakich Izrael doświadczył w czasie cudownego przejścia przez morze, a także podczas wędrówki do ziemi obiecanej (Wj 15,18). Radosne wołanie: „PAN króluje na wieki” (Wj 15,18) wskazuje na Boga, którego psalmista pragnie wielbić. Autor psalmu w zakończeniu dobitnie stwierdza, że niczym nieograniczona potęga Boga władającego z Syjonu rozciąga się „na wszystkie pokolenia” w czasie i przestrzeni. Można zatem powiedzieć, że psalmista w tym krótkim hymnie w taki sposób ukazał Izraelowi wielkość Boga i Jego wszechmoc, by nie ufał doczesnym potęgom, ale całkowicie zdał się na Boga przymierza¹⁸. Psalm 146 opowiada o szczęśliwej osobie, która znalazła pomoc i zbawienie w Bogu, stąd też rodzi się w niej pragnienie, by wielbić Go całe życie. Wierność Boga, która przejawia się w Jego zbawczych dziełach niesie sprawiedliwość wszystkim uciskanym i biednym. Tylko ten może uwielbiać Boga, kto Mu zaufa i na Nim buduje swoje życie. To wszystko sprawia, że orędzie Psalmu 146 pozostaje wyjątkowo aktualnym przesłaniem dla każdego wierzącego.

Trzeba przyznać, że przedstawiony w Psalmie 146 opis zbawczej aktywności Boga bardzo przypomina działalność Jezusa Chrystusa. Czy to jest właściwa intuicja?

Psalm 146 zapowiada rzeczywistość przyszłego królestwa Bożego, głoszonego w Nowym Testamencie¹⁹. Ewangeliczne światło pozwala pełniej odczytać orędzie Psalmu 146. Całe ziemskie życie Jezusa było wyrazem uwielbienia i ufności do Ojca niebieskiego. Tak więc można powiedzieć, że w osobie Syna Bożego wypełnia się ostatecznie to wszystko, co Psalm 146 mówi o Bogu²⁰. Królestwo głoszone przez Jezusa wyraża się w wielkich dziełach, których świadectwem jest odpowiedź, jakiej Jezus udzielił uczniom Jana Chrzciciela. Na postawione przez nich pytanie: „Czy Ty jesteś Tym, który ma przyjść, czy też mamy czekać na kogoś innego?” (Mt 11,3) Chrystus odpowiedział: „Idźcie i opowiedzcie Janowi o tym, co słyszycie i co widzicie. Niewidomi odzyskują wzrok, chromi chodzą, trędowaci stają się czyści, głusi słyszą. Umarli zmartwychwstają, a ubogim jest głoszona dobra nowina. Szczęśliwy jest ten, kto we Mnie nie wątpi” (Mt 11,4-6). Chociaż przywołany tekst zawiera słowa pochodzące z Księgi Izajasza (Iz 26,19; 29,18n; 35,5n; 61,1), to jednak zawierają one zapowiedzi zbawczych dzieł Boga, o których wspomina także autor Psalmu 146²¹. Przecież centralna część tego hymnu opowiada dokładnie o czynach miłosierdzia „pełnionych przez wiernego Boga wobec ubogich i cierpiących (ww. 7-9), które mogą stanowić streszczenie działalności Jezusa Chrystusa opisanej w ewangeliach” (Biblia Paulińska).

Ewangelie są pełne świadectw, w których Jezus niesie pomoc człowiekowi dotkniętemu wielorakim złem.

Uzdrowianie chorych, karmienie głodnych, otwieranie oczu niewidomym należą do zbawczych czynów Jezusa, świadczących o prawdziwości Jego posłannictwa, które urzeczywistniał bezgranicznie ufając swemu Ojcu²². Ewangelieści przedstawiają Jezusa jako Zbawiciela człowieka w odniesieniu

¹⁶ R. Alter, *The Book of Psalms*, s. 504.

¹⁷ J.L. Vesco, *Le Psautier*, 1348.

¹⁸ A. Tronina, *Teologia Psalmów*, s. 169.

¹⁹ H.J. Kraus, *Psalms 60-150*, s. 553.

²⁰ A. Tronina, *Teologia Psalmów*, s. 169.

²¹ J.L. Vesco, *Le Psautier*, 1350.

²² S. Łach, *Księga Psalmów*, s. 580.

do różnych aspektów ludzkiego życia. Zbawczy wymiar działalności Chrystusa można dostrzec w odniesieniu do porządku doczesnego, czyli ratowania od nieszczęść chorób i śmierci. Znaki potwierdzające głoszoną przez Jezusa dobrą nowinę to wyzwalanie niektórych ludzi od ziemskich cierpień: głodu (J 5,5-15), niesprawiedliwości (Łk 19,8), choroby i śmierci (Mt 11,5). Chrystus jest także Zbawicielem ubogich. Wszyscy skrzywdzeni, których Bóg bierze w obronę, jak mówi psalmista (Ps 146, 7.9), zajmują szczególne miejsce w Jezusowej działalności. Tymi ubogimi w sensie ogólnym są: niewidomi, chromi, trędowaci, głusi, umarli, więźniowie, chorzy, a także pogardzani grzesznicy (Łk 4,18; 7,22; 14,21). To dla nich Jezus stał się miłosiernym Zbawicielem (Łk 3,6; 9,38.42). Innym aspektem zbawczego posłannictwa Chrystusa było uświadomienie człowiekowi, by nie pokładał ufności w bogactwach (Łk 12,13-21), ale w Bogu, który jako jedyny może w pełni zaspokoić ludzkie pragnienia (Łk 12,22-32). Znowu jakby słycać echo przestrogi psalmisty, by nie pokładać ufności w ludziach, ale złożyć swoją nadzieję w Bogu (Ps 146,3-5a)²³. Mówiąc o zbawczych dziełach Jezusa trzeba podkreślić, że Chrystus nie przyszedł po to, by „usunąć wszelkie cierpienia na ziemi (Łk 12,13.14; J 18,36), ale by wyzwolić ludzi od największej niewoli – niewoli grzechu (J 8,34-36), która przeszkadza ich powołaniu do synostwa Bożego i powoduje wszystkie inne ludzkie zniewolenia” (KKK 549). Jezus Chrystus jest zbawcą wszystkich, którzy doświadczają różnorodnych form ucisku, a „Jego słowa i czyny stały się rękojmią pełni zbawienia w ostatecznym królestwie Bożym”²⁴.

Pytanie: Podaj znaczenie hebrajskiego sformułowania „halelujah”, od którego pochodzi akklamacja "alleluja", będąca częścią chrześcijańskiej liturgii.

²³ M. Bednarz, *Ewangelie synoptyczne*, Tarnów 1992, s. 259-272.

²⁴ A. Tronina, *Teologia Psalmów*, s. 169.